

מילון מושגים בשוק ההון

Inflation אינפלציה

המונח הוא בלטינית ובלשון זו הגייתו "אינפלציו", "Inflatio"; מובנו בה — "ניפוח". כיום, מתאר המונח תופעה כלכלית, במשק של מדינה, המוצאת את ביטויה העיקרי בעליית מחיריהם של סחורות ושירותים ובירידת כוח הקנייה של יחידת המטבע.

שיעור האינפלציה נמדד באמצעות מדדי מחירים. בארצנו, משמש לכך "מדד המחירים לצרכן". לדוגמה: אם חוזים אינפלציה שנתית בשיעור 20% — משמע שיעור זה הוא: עלייה במדד המחירים לצרכן בשיעור 20%, במשך השנה. לעיתים, מחושב שיעור האינפלציה לפי העלייה השנתית הממוצעת במדד המחירים לצרכן.

בעת אינפלציה, מבקש החוסך "הגנה" ושמירה על חסכונותיו הכספיים מפני ירידת ערכם. בארצנו נועדה "ההצמדה למדד המחירים לצרכן", "להגן" ולשמור, למען החוסך, על כספיו מפני ירידת ערכם.

הצמדה זו מצויה: באגרות חוב צמודות, בתוכניות חיסכון מאושרות צמודות על כן כספים באפיקים אלו, ערכם נשמר בהתאם לעליית המדד. הפקדת כספים בקופת גמל היא "צמודה", מכיוון שרוב רובם של כספי קופות הגמל מושקעים, לפי החוק, באגרות חוב הצמודות למדד.

מדד יסודי Basic Index

מדד המחירים לצרכן לחודש מסויים, אשר נרשם בתשקיף ההנפקה של אגרת חוב צמודה למדד ואשר משמש יסוד לחישוב גודל סך הפרשי ההצמדה, שישולם בגין אגרת חוב זו (מכאן — המילה "יסודי" במונח). מדד זה מכונה גם "מדד בסיסי". על-פי הפרש, אשר בין המדד היסודי לבין המדד הקובע — קובעים את סך הפרשי ההצמדה (ועיין גם בערך: "מדד קובע").

מדד קובע Record Index

מדד המחירים לצרכן, המפורסם לפני מועד תשלום ריבית, או לפני מועד פדיון קרן — אשר קובע את גודל סך הפרשי ההצמדה, שיש להוסיף לסך הריבית, או להוסיף לסך הקרן, המשולמים בגין אגרת חוב צמודה למדד. הכינוי "קובע" שבמונח, יסודו בעובדה, שהמדד הזה קובע את גודל הפרש בינו לבין המדד היסודי ועל פי הפרש זה ביניהם מחושב סך הפרשי ההצמדה (ועיין גם בערך: "מדד יסודי").

לרוב, המדד הקובע הוא: המדד האחרון, אשר פורסם לפני מועד תשלום הריבית, או לפני מועד פדיון הקרן; אך, לעיתים, המדד הקובע אינו האחרון, אשר פורסם לפני מועדים אלה, אלא אחד מן המדדים, אשר קדמו לו, כפי שנקבע בתשקיף ההנפקה של אגרת החוב הצמודה למדד.

בנק ישראל Bank of Israel

שמו של הבנק המרכזי בישראל.

בנק ישראל הוקם על ידי הממשלה, והוא פועל על-פי חוק מיוחד: "חוק בנק ישראל". תפקידיו העיקריים של בנק ישראל:

- להסדיר ולכוון את מערכת הבנקאות בישראל ולפקח עליה.
- לקבוע לבנקים את שיעור הנזילות.
- להנפיק את המטבע הישראלי.
- לבצע את הפעולות הבנקאיות של הממשלה.
- לקבוע את שער הריבית במשק ("ריבית בנק ישראל")

במסגרת פעילותו של בנק ישראל, הוא מטפל בכל ההנפקות של מילוות החובה ושל המילוות מרצון, שמנפיקה הממשלה לציבור.

בנק ישראל הוא גם ה"סוכן לניירות ערך" של הממשלה. לשם כך, הוא חבר הבורסה לניירות-ערך בתל אביב; אולם, הוא שונה משאר חברי הבורסה בזה, שאין הוא מקבל הוראות מהציבור לקנות ולמכור בבורסה לניירות-ערך.

בורסה Exchange

המונח, מקורו בלטינית, "בורסה", Bursa, ומובנו הוא ארנק להחזקת כסף. המונח נתגלגל לשפות האירופיות (לדוגמה: בצרפתית "Bourse" ובגרמנית "Borse") ובהן הפך מובנו כשימושנו בו כיום, כפי המוגדר להלן:

גוף, המנהל שוק מאורגן וסדיר למסחר בניירות ערך — "בורסה לניירות ערך", "Stock Exchange" — או מסחר במטבעות, או למסחר בסחורות (צרכי מזון, מתכות, וכיוצא באלה).

המסחר מבוצע בבורסה על ידי החברים בה.

הבורסה לניירות ערך בתל אביב

The Tel Aviv Stock Exchange

בורסה, הנמצאת בתל אביב והיחידה בארץ, המוכרת — על-פי החוק — כבורסה למסחר בניירות ערך. הבורסה מאוגדת כחברה בע"מ, ופועלת על-פי רשיון מאת שר האוצר. באמצעות תקנון הבורסה — מובטח ניהולו התקין וההוגן של המסחר בבורסה. פרטי התקנון מעוגנים ב"חוק ניירות ערך תשכ"ח-1968"; ועל פיו, כל שינוי, כל גריעה, או כל הוספה, בתקנון טעונים אישור משרד האוצר.

בתקנון הבורסה מצויים: נוהל המסחר בבורסה; תנאים ונהלים לקבלת חברים; תנאים לרישום ניירות ערך למסחר בבורסה; חובותיהם של חברי הבורסה; חובותיהן של החברות שניירות הערך שלהן רשומים למסחר בבורסה; ועוד עניינים, הדרושים למסחר בבורסה ולניהולו התקין.

אגרת חוב Bond, Debenture

תעודה, שמוסרת חברה לנותן לה הלוואה ובה היא מתחייבת להחזיר לו את הקרן ("סך ההלוואה") ובגינה גם את הריבית ולעיתים גם את הפרשי ההצמדה (אם נקבעו תנאי הצמדה), בתנאים ובשיעורים ובמועדים, שנקבעו בעת נתינת ההלוואה לחברה.

אם מבקשת החברה לקבל מן הציבור הלוואות למימון פעילותה - ואם לשם כך היא מפיצה בציבור אגרות חוב — חובה עליה לפעול לפי הוראות חוק ניירות ערך, וביניהן ההוראה, שעליה לכתוב תשקיף, לאשרו ולפרסמו. חובה

זאת חלה על החברה, מכיוון שהפצה כזו היא בבחינת "הנפקת ניירות ערך לציבור"; ו"הנפקה" כזו — טעונה הוצאת תשקיף.

החזר הקרן, ובתוספת לה תשלום הריבית והפרשי הצמדה (אם ישנם) — מובטחים על ידי שיעבוד על כל נכסי החברה המנפיקה, או על חלק מהם. לבעליה של אגרת חוב, מובטח בגינה, תשלום הריבית והפרשי הצמדה (אם ישנם) — גם בהעדר רווחים לחברה המנפיקה; וכן, מובטחים לו, בעת פירוק החברה, החזר הקרן ותשלום הריבית והפרשי הצמדה (אם ישנם) בגינה, מתוך נכסי החברה — קודם לחלוקת הנכסים לנושים לא מובטחים של החברה ולבעלי מניותיה.

כנגד יתרונות אלה, המוקנים לבעליה של אגרת חוב בחברה — אין הוא מקבל תוספת כלשהי על המובטח לו בתנאי אגרת החוב, אף אם הצליחה החברה מאד בעסקיה ואת רווחיה מהם היא מחלקת לבעלי מניותיה.

אגרת חוב צמודה Linked Bond

אגרת חוב, שבין תנאיה נמצא התנאי, כי סכום הקרן בלבד או גם סכום הקרן וגם סכום הריבית (הכל, בהתאם לתנאי אגרת החוב) — יוצמדו למדד, שנקבע בעת ההנפקה, או יוצמדו לשער החליפין של מטבע החוץ, שחל באותה עת (אותו מטבע החוץ, שלערכו צמודה אגרת החוב).

המדד, אשר נקבע כבסיס לחישובי ההצמדה, מכונה: "מדד יסודי", או "מדד בסיסי".
שער החליפין, אשר נקבע כבסיס לחישובי ההצמדה, מכונה: "שער החליפין היסודי", או "שער החליפין הבסיסי".

הסכום לתשלום בגין הצמדת הקרן, או בגין הצמדת הריבית — יחושב לפי ההפרש, שבין המדד, או שער החליפין, הנזכרים לבין המדד הקובע, או שער החליפין הקובע, לצורך ביצוע התשלום ביום התשלום.

כיום, נהוגים שני בסיסים להצמדה:

- מדד המחירים לצרכן הכולל ירקות ופירות.
- שער החליפין הרשמי של הדולר של ארה"ב של אמריקה. ההצמדה יכולה להיות — מלאה או חלקית.

אגרות חוב שקלית Interest Bonds

אגרות חוב בריבית קבועה שאינה צמודה למדד המחירים לצרכן

אגרות חוב ממשלתיות Government Bonds

איגרת חוב המונפקת על ידי האוצר ובנק ישראל באמצעות מכרזים. אגרות חוב ממשלתיות נבדלות זו מזו בסוג הריבית המשולמת, באופן ההצמדה (מט"ח, מדד או לא צמודה כלל) ובאורך חיי האיגרת. איגרות חוב אלו הן בעלות רמת הסיכון הנמוכה ביותר, עקב היותן בערבות מדינת ישראל.

אגרות חוב קונצרניות Corporate Bonds

איגרת חוב המונפקת על ידי פירמות ומהווה כלי לגיוס כספים מציבור המשקיעים. רמת הסיכון של האיגרת נקבעת על פי החוסן הפיננסי של החברה המנפיקה ומקדימות תשלומי האיגרת על פני התחייבויות אחרות של החברה.

זמן פרעון Payment Day

תאריך, אשר בו יפרע (ישולם) סכום בגין אגרת חוב. הסכום עשוי להיות אחד משלושה סוגים: "ריבית"; "פדיון קרן" (החזרת הערך הנקוב של אגרת החוב); "הפרשי הצמדה" (כאשר אגרת החוב צמודה).

זמן הפירעון נקבע בתשקיף ההנפקה של אגרת החוב, והוא בין התנאים העיקריים שלה. לכל סוג מסוגי הסכום, המשולמים בגין אגרת החוב, עשויים להיקבע: זמן פירעון אחד, או זמני פירעון אחדים, הכל כנקבע בתשקיף ההנפקה.

כאשר ה"קרן" נפדית בזמני פירעון אחדים, מכונה כל פדיון, שבזמני הפירעון האלה (חוץ מן הפדיון האחרון), "פדיון חלקי"; והפדיון, שבזמן הפירעון האחרון, מכונה — "פדיון סופי". כאשר ה"קרן" נפדית בזמן פירעון אחד (בתום "חייה" של אגרת החוב) — הכינוי הוא "פדיון" בלבד.

מניות Shares

מניה הינה תעודה המקנה למחזיק בה זכות השתתפות בהון החברה שהנפיקה אותה. מניה הינה נכס הניתן לקנייה, למכירה, להעברה, לשעבוד, להורשה ומקנה מספר זכויות:

- זכות לקבל חלק מרווחי החברה - דיבידנדים.
- זכות להשתתף ולהצביע באספות הכלליות.
- זכות לקבל חלק מהון החברה בעת פירוק.

רוב המניות הנסחרות בבורסה הן מניות רגילות והן מהוות בדרך כלל את המרכיב העיקרי של הון מניות החברה. מניות רגילות אינן ניתנות לפדיון שכן הדבר מהווה הקטנת הון החברה, דבר האסור עפ"י חוק אלא באישור בית משפט.

במקרה של פירוק קובעות התקנות של החברה כי בעלי המניות הרגילות זכאים לקבל את עודף הרכוש של החברה לאחר סילוק ההתחייבויות שלה, באופן יחסי לערכן הנקוב. מבחינים בין שני סוגי מניות רגילות:

- מניה בת 1 ש"ח ערך נקוב.
- מניה בת 5 ש"ח ערך נקוב.

לכל 1 ש"ח ערך נקוב, ולא חשוב מאיזה סוג המניה, קיימת אותה הזכות להשתתף ברווחים. חלקו של כל משקיע בחלוקת הרווחים של החברה נקבע עפ"י כמות הערך הנקוב שבבעלותו מכל סוגי המניות שברשותו. מאידך, בעלות על מניה אחת מכל סוג שהוא, מקנה לבעליה זכות לקול אחר בהצבעה באספה הכללית. כלומר מניות מסוג 1 ש"ח ע.נ. ומניות מסוג 5 ש"ח ע.נ. נבדלות זו מזו בזכויות ההצבעה ובחלקן בהון.

אגרת חוב הניתנת להמרה במניות Convertible Bond

אגרת חוב, אשר החברה, שהנפיקה אותה, קבעה בתנאיה, כי, לבד מן התנאים הרגילים לגביה — היא בת המרה, לאמור: היא ניתנת להחלפה ("להמרה") במניותיה, ללא תשלום נוסף, על פי יחס המרה הנקבע בתשקיף ואינו ניתן לשינוי.

בידי בעליה של אגרת חוב כזו האפשרות לבחור בין שני "מסלולים" — מסלול "פדיון" ומסלול "המרה":

"מסלול הפדיון" — במסלול זה מקבל בעליה של אגרת החוב את: הקרן, הריבית ולעיתים גם הפרשי ההצמדה (כאשר אגרת החוב צמודה). קבלת הקרן מכונה — "פדיון". במסלול זה, אין צורך, למעשה, בהודעת בעליה על בחירתו בו: מכיוון שכל עוד אינו בוחר במסלול

ההמרה ואינו מחזיר את אגרת החוב, כדי להמירה במניות, הוא מקבל, באורח אוטומטי, את התשלומים בגין מסלול הפדיון שבאגרת החוב.

"מסלול ההמרה" — אם בעליה של אגרת החוב בוחר במסלול זה, הוא ממיר את אגרת החוב ומקבל, תמורתה, מניות בחברה, שהנפיקה את אגרת החוב, ואינו מקבל את הקרן של אגרת החוב בעת, פדיונה. עד למועד ההמרה, משלמת החברה לבעליה של אגרת החוב את כל המגיע לו לפי "מסלול הפדיון" (את הקרן היא משלמת לו — רק כאשר פדיונה הוא "פדיון בחלקים"). כמות המניות שתתקבל בהמרה, והמועדים, או התקופות, שבהם יוכל בעליה של אגרת החוב להמירה — נקבעים בעת ההנפקה והינם חלק מתנאי אגרת החוב, המפורטים בתשקיף ההנפקה.

פקדון בנקאי Bank Deposit

פיקדון בנקאי הוא צורה של חיסכון או השקעה סולידיית המתבצעת דרך הבנק במגוון רחב של מסלולים, לפרקי זמן שונים (שבועי, חדשי, שנתי). הלקוח מפקיד הכסף בבנק ומקבל אחוז כלשהו של ריבית על הסכום שנמצא בפיקדון, אחוזי הריבית המשולמים לפקדון נמוכים בהשוואה לאפיקי השקעה אחרים ולכן מבחינת אפיק השקעה מדובר באפיק סולידי עם סיכון נמוך.

ריבית בנק ישראל

ריבית בנק ישראל היא אמצע המרווח שבין שיעור הריבית שבו מלווה בנק ישראל כסף לבנקים המסחריים לבין השער שבו בנק ישראל לווה כסף מהבנקים המסחריים. לערך זה השפעה גדולה על ערך הכסף במשק כולו. בנק ישראל מלווה כסף לבנקים וגם מאפשר להם להפקיד אצלו. שער הריבית שבנק ישראל גובה על ההלוואות גבוה משער הריבית שהוא משלם על פקדונות הבנקים. נקודת האמצע שבין שני השערים הללו, היא ריבית בנק ישראל.

ריבית פריים

ריבית הפריים (באנגלית: Prime Rate) היא ריבית שנקבעת על ידי הבנקים כריבית בסיסית לחישוב בעסקאות עם לקוחותיהם. במרבית מדינות העולם נקבעת ריבית הפריים בפועל, כנגזרת של הריבית הנקבעת על ידי הבנק המרכזי, דוגמת בנק ישראל או הבנק הפדרלי של ארצות הברית, על בסיס שיעור הריבית שהוא קובע בהלוואותיו לבנקים וגופים פיננסיים גדולים אחרים.

ריבית הפריים משמשת כבסיס להשוואה בקביעת שיעור הריבית של הלוואות במגזר הפיננסי כולו, ומגוון רחב של מכשירים פיננסיים צמוד אליה.

משכנתא

משכנתא (או משכנתא) הוא מונח המתאר שעבוד נכס מקרקעין כבטוחה להחזרת ההלוואה, ההלוואה בגינה ניתנת המשכנתא, היא בדרך כלל הלוואה גדולה וארוכת טווח. מטרת ההלוואה על פי רוב היא רכישת הרכוש אשר ישועבד או שיפוצו, אף כי שימושים נוספים לכסף אפשריים. המקרה הנפוץ הוא שעבוד נכס דלא נידי לצורך רכישתו. משכנתא היא אחת הזכויות במקרקעין המוזכרות בחוק המקרקעין של ישראל, ומחייבת רישום בלשכה לרישום מקרקעין של ישראל.

יש להבדיל בין משכנתא לבין משכון. משכון כולל שיעבוד נכסים בהפקדה (נכסים הנותרים פיזית בחזקת המלווה עד לפירעון מוחלט של ההלוואה) או שעבוד של זכויות שאינן זכויות קנייניות רשומות בלשכת רישום המקרקעין. משכנתא היא בטוחה סבוכה משפטית ופרוצדורלית, ועלות ביצועה גבוהה יותר מעלות רישום בטוחות אחרות, שכן היא מחייבת ביטוח נכס, ביטוח חיים, שמאות והוצאות משפטיות.

ההלוואה נשוא המשכנתא ניתנת על ידי בנק המתמחה בכך – בנק למשכנתאות ועל ידי אגף מתמחה בבנק מסחרי, ונותן המשכנתא ממשכן את המקרקעין שהוא רוכש בכסף זה - רושם שיעבוד של הדירה בטאבו על שם הבנק שנתן את ההלוואה. אם מקבל המשכנתא אינו עומד בהחזר ההלוואה (לפי מועדי התשלום הנקובים), הבנק רשאי לקחת את המקרקעין הממושכנים ולמכור אותם באמצעות כינוס נכסים תמורת חלק משוויים בלבד (באופן טיפוסי 70%). בכסף זה מכוסה יתרת החוב, ואם נותרים עודפים הם מועברים ללווה. אף על פי שיש לומר כי הבנק מעניק הלוואה ללקוח, והלקוח מעמיד לבנק משכנתא על הנכס שנרכש כבטוחה להבטחת ההלוואה, השתרש הביטוי לפיו אדם לוקח משכנתא לשם רכישת נכס.